

Mender Ibolya

Civilek a könyvtárakért, avagy hogyan segítheti egy alapítvány vagy egy egyesület a könyvtár munkáját, fejlesztését?

2017. szeptember 22-én az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK) támogatásáért működő két civil szervezet, a „Hogy az idegen nyelv ne legyen idegen” (HINNLI) Alapítvány és a Könyv(tár)Támasz Egyesület (KfTE) 10 éves fennállása alkalmából ünnepi konferenciát rendezett.

A 2007 őszén létrejött két civil szervezet e kerek évfordulót arra használta fel, hogy munkájuk bemutatására, közös gondolkodásra, a jó gyakorlatok, tapasztalatok megosztására hívja meg magyarországi és határon túli könyvtárakért működő szervezetek képviselőit.

Mender Ibolya, a HINNLI Alapítvány ügyvezetője köszöntőjében elmondta, hogy milyen fontos szerepet vállalnak fel a közgyűjtemények mellett működő civil szervezetek. Szerte az országban számos ilyen szervezet működik. A konferenciával az volt a céljuk, hogy a különféle fenntartású és nagyságrendű könyvtárak mellett működő civil szervezetek bemutatkozását elősegítsék. A meghívott szervezetek állami és egyházi, felsőoktatási, megyei és városi, valamint országos szakkönyvtár támogatását vállalták.

Elsőként *Kiszl Péter*, az *Egyetemi Könyvtárért Alapítvány* (EKA) kuratóriumának elnöke tartott előadást *Könyvtártámogatás és tudománydiszemináció alapítványi eszközökkel* címmel. Előadását külföldi példákkal kezdte, melynek keretében bemutatta a British Library és a New York Public Library oldalait, s azokon a különféle adományozási lehetőségeket. Ez utóbbinál a bevételszerzés átfogó rendszerét, amely akár több millió dollárt is eredményezhet. Ezt követően néhány szóban bemutatta az Egyetemi Könyvtárat, amely több évszázados múltja értékeit megőrizve 21. századi intézményként működik, ódon falai, csodálatos olvasóterme nem múzeum, hanem olvasókkal teli könyvtár.

Kiszl Péter, az Egyetemi Könyvtárért Alapítvány kuratóriumának elnöke

Az EKA Petrovics Mária egykori főigazgató-helyettes döntése alapján 2005-ben jött létre. Célja „az ELTE Egyetemi Könyvtár rendeltetésével összhangban a könyvtár szellemiségének fejlesztése, technikai színvonalának korszerűsítése, állományának védelme és gondozása, szolgáltatásainak bővítése, minőségi emelése közönség- és partnerkapcsolatainak ápolása, továbbfejlesztése, értékeinek megismertetése mindazoknak a támogatóknak a felkutatása révén is, akik egyetértenek a cél fontosságával és saját eszközeikkel hajlandók segíteni azok teljesülését.” (idézet az Alapító okiratból). Az előadó szólt az Alapítvány kuratóriumáról, önkénteseiről, majd bemutatta a szervezet forrásait. Ezek között a legjelentősebbek a személyi jövedelemadó (SZJA) 1%-ából befolyt összegek, a Nemzeti Együttműködési Alapnál (NEA) és Belváros-Lipótváros Önkormányzatánál (BLÖ) elnyert pályázati pénzek, valamint a könyv-örökbefogadási program. Növelik bevételeiket könyvek értékesítésével és kapnak eseti támogatásokat is. A szervezet működése transzparens, bevételeik, adományozóik honlapjukon megtekinthetők. A kuratórium elnöke külön szólt az igen sikeres – és az ELTE Egyetemi Könyvtár (EK) unikális gyűjteményéből megvalósítható – könyv-örökbefogadási programjukról, melynek első örökbefogadója Mádl Ferenc köztársasági elnök volt. Nemcsak várják a jelentkezőket erre a programra, hanem honlapjukon ajánlanak is örökbe fogadható (pl. restaurálendő) könyveket, ezek leírásával, képekkel és a várt összeg meghatározásával. 2015 óta meghatároztak különféle nagyságrendű támogatói fokozatokat, s a befizetett összegtől függően a támogató exkluzív könyvbemutatón vehet részt, megkapja az örökbefogadott könyv digitális változatát, de 5 millió Ft feletti adomány esetén az adományozó nevét a díszterem márványfalába vésvé is megörökítik.

A pályázati forrásokból tárgyi eszközökkel (keverőpult, számítástechnikai eszközök, televízió), kiadványokkal (szórólapok, az EK Évkönyvei, reprezentatív falinaptár), média megjelenésekkel, kiállítások és rendezvények szervezésével és képzésekkel is segítik a könyvtár munkáját. Összefoglalásképpen megállapítható, hogy az EKA tevékenysége az elmúlt években jelentős mértékben támogatta az EK munkáját, fejlesztését, ismertségét.

A második előadóként egy szintén nagy múltra visszatekintő, jelentős gyűjteménnyel rendelkező, de egyházi fenntartású intézmény mellett működő alapítvány vezetőjét kérték fel a szervezők. A Dunamelléki Református Egyház Ráday Gyűjteményének része a Ráday Könyvtár, tudtuk meg *Berecz Ágnes* kuratóriumi elnöktől a *Miért szunnyad a Ráday Könyvtárért Alapítvány* című előadásának bevezetőjében. A *Ráday Könyvtárért Alapítvány* (RKA) 2002-ben jött létre azzal a céllal, hogy segítse a Ráday Könyvtárban őrzött, a kulturális örökség részét képező értékek tudományos igényű feltárását, publikációk közreadását, a gyűjtemény védelmét. A 2002-ben megkezdett közhasznú tevékenységük az elnök megállapítása szerint 2014-től „szunnyad”. Ez annyit jelent, hogy adminisztratív kötelezettségeiknek eleget tesznek, gyűjtik az SZJA-ból felajánlott 1%-okat, és minden évben hozzájárulnak a Ráday Könyvtár restaurálási költségeihez. A jelenlegi állapotra analógiaként *Berecz Ágnes* bemutatta azt az alapítványt, amely inspiráló példa volt a RKA létrejöttéhez.

Berecz Ágnes, a Ráday Könyvtárért Alapítvány kuratóriumának elnöke

A németországi Emden városában 1993-tól működő Stiftung Johannes a Lasco Bibliothek olyan egyházi háttérű alapítványi könyvtár, amely az 1945-ben porig rombolt Grosse Kirche helyén, Walter Schultz víziójaként, a helyi, regionális országos és nemzetközi összefogással létrejött kulturális- és konferenciaközpont részeként működik. A német példa rövid bemutatása után (forrásai: Volkswagen (VW) részvénycsomag, egyházi és városi támogatás, saját bevételek, EU-s pályázatok) hallhattunk a 2008. évi VW-botrány okozta krízis időszakról, annak átvészeléséről, és tevékenységük újraindulásáról is.

Az emdeni mintát nem lehetett mindenben követni, de a 2002-ben létrejött RKA hasonló célokat tűzött ki, mint megalakulásakor a németországi. Az RKA 2007-ig sikeresen működött. A nyertes pályázatok és az 1% bevételeiből berendezési tárgyakat adományoztak a könyvtárnak, könyvkiadásokkal és az NKA által nem támogatott restaurálásokkal segítették a működést. Ugyanakkor szembesültek a tőkehiánnyal és a társadalmi támogatottság hiányával is. 2007-ben a Ráday Gyűjtemény költségvetése 50%-kal (!) csökkent,

s ezt – Berecz Ágnes megfogalmazása szerint – a nyomorúságos vegetálás időszaka követte a RKA életében is.

2014-ben azonban több területen pozitív döntések születtek, melyek eredményeként a Ráday Gyűjtemény költségvetése 300%-kal (!) nőtt, s megkezdődött az évtizedes lemaradások behozása. „Szunnyadó” állapotából ébrednek a RKA is. Az elnöknő szerint a pályázati források megszerzése nem elegendő, a bőség éveit sem tartanak örökké, ezért Emden tanulságaiból okulva céljuk egy tőkealap megteremtése, és mellé mindentől független bevételi forrás biztosítása is. Ezen dolgoznak most.

Egy újabb civil szervezeti forma bemutatkozása következett a konferencián. *Alapítvány a Bács-Kiskun Megyei Könyvtárért közel három évtizede* címmel *Huszkáné Horvát Andrea* igazgató-helyettes tartott előadást (Ramháb Mária kuratóriumi elnök más irányú elfoglaltsága miatt nem volt jelen). Az előadásból megtudhattuk, hogy a szervezet 1990-ben jött létre, 100 millió Ft alaptőkével és a jövőendő bibliotéka építési telkével. Alapítója a Bács-Kiskun Megyei Tanács, célja az új kecskeméti könyvtár építésének támogatása, amit a szervezet akkori nevében is kifejezett: Alapítvány a Bács-Kiskun Megyei Könyvtár Építésére. Az alapítvány tőkéjét civil adományokból is emelték, ennek jó példája volt az 1991-ben megrendezett *Vásár a Könyvtárért* rendezvény, amelynek árusai helyfoglalási díjukat az építkezés javára ajánlották fel.

Huszkáné Horvát Andrea, a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár igazgatóhelyettese

Az évek során az előbb közalapítvány, majd kiemelten közhasznú szervezet neve is megváltozott, célja is kibővült a megyei feladatokat ellátó Katona József Könyvtár (KJK) fejlesztésével, működésének támogatásával. Az alapítvány történetéből azt is hallhattuk, hogy a KJK építési költségének 31%-a, 262 millió Ft a civil szervezetben volt, ezzel segítve az 1994-től 1996-ig tartó építkezést. 1995-ben a szervezet jótékonyági gálaest szervezésével is hozzájárult a költségekhez. A készülő könyvtárba helyi művészek alkotásai kerültek beépítésre és elhelyezésre, szintén az alapítvány anyagi segítségével.

A támogatások további formái: számítógépes infrastruktúra fejlesztés (számítógépek, szerver, vonalkód leolvasók, fénymásoló, nyomtatók) szállító eszközök a megnövekedett

feladatok ellátására, a *Dánia csodái* című vetélkedő győztesének egyhetes dániai utaztatása, könyvtári programok megvalósítása. 1997-től 2016-ig különleges formája volt a KJK támogatásának a Könyvtári Kávézó működtetése. A Könyvtári Egészségudvar létesítése sem megszokott a civil szervezetek életében. A KJK saját pályázatainak anyagi támogatását is felvállalta az alapítvány, az idei évben pedig a Kincskereső tábor és a Mesetábor megvalósítását segítette.

Újabb színfolt a könyvtári civil szervezetek palettáján a *Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítvány* (KaMIKA, amelynek életébe *Vrankóné Lukács Ilona* kuratóriumi titkár nyújtott betekintést előadásával, *Hátizsákolástól a digitális könyvtárig? Pillanatképek a KAMIKA másfél évtizedéből* címmel.

A KAMIKA 2006 óta működik, célja:

- a Kárpátalján működő, magyar nyelven vagy magyar nyelven is oktató elemi és középiskolák **könyvtárainak támogatása könyvekkel, technikai eszközökkel, szakmai, módszertani tanácsadással,**
- a fenti iskolákban dolgozó **iskolai könyvtárosok képzésének/továbbképzésének támogatása,**
- a fenti iskoláknak és könyvtáraiknak **irodalmi és egyéb könyves programjainak támogatása,**
- a fenti iskolákban dolgozó **könyvtárosok kiemelkedő munkájának elismerése, kitüntetésre való felterjesztése.**

Tevékenységüket folyamatosan terjesztik ki **Erdély, Felvidék és Szatmár** felé, de kapcsolódnak olyan szakmai munkákba is, melyek **más határon túli magyar területek** könyvtárainak, könyvtárosainak és olvasóinak életét érintik.

Vrankóné Lukács Ilona, a Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítvány kuratóriumi titkára

A kezdeti „gerilla-módszereket” hallgatva megérthettük, hogy ez a feladat nem volt mindig veszélytelen, sok szervezést, privát kapcsolatot, összehangolt munkát igényelt és igényel ma is. A szervezet a könyvadományok gyűjtése mellett a NEA szakmai és műkö-

dési pályázati forrásaiból, az 1%-ok gyűjtéséből, alkalmi és civil adományokból, könyvek értékesítéséből teremti meg anyagi alapját. Támogatóik között vannak rendszeres és alkalmi segítők, pl. nyugdíjasok szervezetei, iskolai közösségi szolgálatos diákok, magán-személyek. Együttműködési megállapodást kötöttek többek között a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetséggel (KMPSZ), a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége Szatmár megyei szervezetével és a Monguz Kft-vel.

A KAMIKA jelentős könyvadományai mellett rendhagyó irodalom és történelem órákat, gyereknapot, karácsonyi ünnepséget, zenés játszóházat is szervezett a határon túli iskolákban. A képzések és konferenciák támogatása és szervezése pályázati támogatással nagy segítség a külföldi magyartanároknak és könyvtárosoknak. Ilyen a Kárpátaljai Nyári Pedagógus Akadémia, a KMPSZ téli továbbképzései, a Könyvtár, ami összekötő program, az MKE Országos Könyvtári Konferenciája. A KAMIKA nagy gondot fordít a PR-munkára is. Honlapjuk jól felépített, gazdag tartalommal informál. Intenzíven „használják” az országos és a helyi sajtót. Szórólapot, 1%-os felhívást, kártyanaptárt, órarendet, könyvjelzőt készítettek, profiljuk van a facebookon. A fenti tevékenységet áttekintve nem meglepő, hogy számos elismerést kapott a szervezet, pl. KMPSZ Emlékérmét két alkalommal. Az alapító tagok és a kurátorok közül többen a Magyar kultúra lovagjai, Vraukóné Lukács Ilona Bibliotéka Emlékérmét, Nagy László kuratóriumi elnök Szinnyei József-díjat, Kovács Ferenc alapító pedig a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét kapta. A konferencia résztvevői között is nagy elismerést váltott ki a szervezet munkája.

A következő előadás címe *A jövő olvasóiért – A JAVK Olvasóinkért Könyvtári Alapítvány közel 20 éve*, az előadó *Nitsch Erzsébet*, az *Olvasóinkért Könyvtári Alapítvány (OKA)* kuratóriumának tagja volt. A zalaegerszegi Deák Ferenc megyei hatókörű városi könyvtár József Attila (JAVK) tagkönyvtárának épülete, szolgáltatásai támogatására 1998-ban, magánszemélyek felajánlása nyomán jött létre az OKA, azzal a céllal, hogy segítse a JAVK tevékenységét, különösen a gyermekek könyvtári ellátásának színvonalassá tétele érdekében. Az alapítás kezdeményezője, az egyik alapító és az Olvasóinkért-díj alapítója is a könyvtár korábbi igazgatója, Major Árpád volt.

Nitsch Erzsébet, az Olvasóinkért Könyvtári Alapítvány kuratóriumának tagja

Forrásaik pályázati pénzekből, az SZJA 1%-ából, támogatók adományaiból származnak, s ehhez jön az önkéntes segítők munkája. Ennek eredményeként már a kezdetektől szerveznek és támogatnak gyermek olvasótáborokat, mesemondó versenyt. A JAVK gyermekkönyvtárának ún. Tematikus napjai is a civil szervezet támogatásával valósultak meg. Ilyen volt többek között 2011-ben a Színek napja, 2015-ben a Lovak napja, idén pedig a Madarak napja. Nitsch Erzsébet büszkén számolt be a KönyvtárNet tábor és az Örömkör rendezvényekről is. Ez utóbbi program mottója: „Minden hónap első hétfőjén összejövünk, játszunk, szeretünk, nevetünk és elindítunk valamit...” 2006-ban alapították az Olvasóinkért-díjat, mely minden év őszén kerül kiosztásra, és annak a községi könyvtárosnak adható, aki hosszabb időn át kiemelkedő teljesítményt nyújt, és tevékenységével aktívan részt vesz az olvasási kultúra terjesztésében.

Az OKA tervei között szerepel a PR-anyagok elkészítése (logo, honlap, egységes arculat), a forrásbővítés, önkéntesek bevonása, az együttműködések kiszélesítése, a könyvtárosok körében a belső aktivitás növelése.

A bemutatkozások sorát a házigazdák zárták, *Mender Ibolya*, a *HINNLI Alapítvány* ügyvezetője *Két civil szervezet 10 éve az OIK-ért* címmel tartott előadást, melyben nemcsak az alapítvány, hanem az egyesület eredményeit, nehézségeit is felvázolta. A KtTE 2007-ben alakult 16 rendes és 18 pártoló taggal. Az egyesület célja az OIK alaptevékenységének segítése, szolgáltatásainak fejlesztése, kultúráközvetítő szerepének támogatása, a könyvtári kultúra iránt érdeklődő személyek összefogása és mozgósítása.

Mender Ibolya, a HINNLI Alapítvány ügyvezetője

A célok megvalósítása érdekében a következő tevékenységeket végzi a szervezet:

- pályázatok elkészítése,
- kulturális rendezvények szervezése,
- könyvtári dokumentumok beszerzésének segítése – ennek érdekében adománygyűjtések szervezése, szponzorok felkutatása,
- a könyvtár ismertségének növelése.
- A nemzetiségek és más hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlősé-

gének elősegítése a kultúráközvetítés és az információ források bővítésének segítségével.

- A tagok és pártoló tagok rendszeres tájékoztatása a könyvtár munkájáról, problémáiról, programjairól, számukra egyéni programok szervezése (látogatás más könyvtárakban, más civil szervezetek bemutatása).

Az egyesület bevétele tagdíjakból, pályázati támogatásokból, adományokból – beleértve az SZJA 1%-át is – származik. A tagdíj mint állandó forrás nem tartaná el a szervezetet, így a KtTE-nek is komoly feladatot jelent működésének fenntarthatósága.

Az egyesület eddigi tevékenysége során 19 pályázaton (NEA, EMET, BLÖ) összesen 2 millió 500 ezer forintnyi állami, illetve önkormányzati támogatást nyert el, melyet részben működésének fenntartására, nagyobb részben rendezvények szervezésére fordított. Az eredményes pályázati tevékenység mellett 2010 óta minden év szeptemberében, az OIK Nyílt napján jótékonyági büfét üzemeltetnek. Az így befolyt adományt a könyvtár állományának és infrastruktúrájának fejlesztésére ajánlják fel. A „Hét nyelven beszélő cukrászda” kínálatát az egyesületi tagok és a könyvtár munkatársai készítik. A finomságok eddig több mint 400.000 Ft adományhoz juttatták a szervezetet, s rajta keresztül a könyvtárat. Az egyesület eddig összesen 23 kulturális rendezvényt szervezett, többnyire pályázati támogatásból. Kiemelkednek ezek között a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségével (SINOSZ) közösen megvalósított különleges jelnyelvi programok. Ezek a műsorok érzékenyebbé teszik a halló közönséget egy fogyatékossgal élő csoport iránt, ugyanakkor egy sajátos kultúrába is élményszerű bepillantást engednek.

Hét nyelven beszélő cukrászda

A szervezet kiemelt feladatának tekinti a hazai nemzetiségek kultúrájának, hagyományainak bemutatását. Ennek jegyében 2013-15 között *Élő hagyomány – népek, mesék, mesemondók* címmel programsorozatot indított. 2015-16-ban *Értékmentés* címmel öt rendezvénnyel hívták fel a figyelmet a magyarországi nemzetiségek kulturális értékeire.

A KtTE eddigi tevékenysége során több mint félmillió Ft adománnyal segítette az OIK

működését és állományának gyarapítását, kitelepülések alkalmával népszerűsítette a könyvtár tevékenységét.

Az OIK mellett működő másik civil szervezet, a *HINNLI Alapítvány* 10 éves működése igen sikeresnek mondható. A magánadományozásból létrejött alapítvány az évek során fenntartható civil szervezetté vált. Bár az ügyvezetésében és a kuratórium tagjai között is voltak személyi változások, mindvégig jelentős pályázati tevékenységgel, az 1% és más adományok gyűjtésével, speciális kampányokkal és eseményekkel biztosította stabil működését. A 6 millió forintnyi bevételből 3,5 millió forint származott nyertes pályázatokból, a többi céges és magán adományokból, támogatásokból. Ez idő alatt 20 rendezvényt tartottak, kiírtak 2 saját pályázatot (Olvasni jó, nevetni jó, fotózni jó – fotópályázat 40 beérkezett mű; A világ zenéje. Gyermekrajz pályázat – 80 résztvevő), hagyománnyá tették az adventi adománygyűjtő napot, melyen önkénteseik apró kézműves alkotásait, mézeskalács figuráit kínálják. A HINNLI tulajdonában lévő képzőművészeti alkotásokból két alkalommal rendeztek aukciót. Rendszeresen részt vettek a BLŐ által szervezett Civil utca rendezvényen. Legfőbb cél az OIK munkájának, gyűjteményének fejlesztése, melyre az elmúlt években jelentős összegeket fordítottak. A könyvtár katalógusában 79 cím jelzi az adományokat. A szervezet munkáját jelenleg 10 szerződött önkéntes segíti.

A szünet után az előadók és a budapesti Civil Információs Centrum (CIC) két munkatársa részvételével élénk eszmecsere bontakozott ki a szervezetek legégetőbb problémájáról, a forrásteremtésről. Szilárd Boglárkát, a CIC pályázati és forrásteremtési szaktanácsadóját kérték fel a szervezők, hogy vitaindítónak mondjon néhány gondolatot. A szakértő elismerően szólt a bemutatkozott szervezetek forrásteremtési gyakorlatáról. Megállapította, hogy szinte valamennyi forrásteremtési mód szóba került. Ugyanakkor megosztotta azt a véleményét, hogy a nagy cégek társadalmi felelősségvállalási politikája sok adományt, támogatást nyújthat a területnek. Ezt a jelenlévő alapítványi vezetők erősen cáfolták; tapasztalataik szerint a könyvtári civil szervezetek céljai nem érintik meg sem a multinacionális, sem a magyar giga cégek pénzosztó vezetőit. A beszélgetés résztvevői konkrét, személyes példákkal mutatták be forrásteremtési gyakorlatukat, szóltak az SZJA 1%-os felajánlások fokozásáról, a sikeres könyv örökbefogadási programról, a közös érdekek mentén megszerzett céges támogatásokról. *A résztvevők megállapították, hogy nincs mindenre egységesen használható forrásszerzési recept, a szponzorálást alapjaiban meghatározza a könyvtár típusa, gyűjteménye és természetesen használói közönsége.*

A konferenciát a két jubiláló civil szervezet ünnepege követte, melynek keretében megköszönték mindazok munkáját, akik az elmúlt 10 évben segítettek tevékenységüket.

Jegyzet

Köszönetet mondok a konferencia előadóinak, hogy a cikk megírásához rendelkezéseimre bocsátották előadásait, és megosztották velem benyomásaikat.
